

10.33537/sobild.2019.10.1.9

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 29-11-2018
Kabul edildiği tarih: 20-01-2019
Yayınlanma tarihi: 30.01.2019

Article Info

Date submitted: 29-11-2018
Date accepted: 20-01-2019
Date published: 30.01.2019

Anahtar sözcükler

II. Dünya Savaşı; Japonya; Akşam gazetesi; Japon militarizmi; Atom bombası.

Keywords

World War II; Japan; Akşam Newspaper; Japanese Militarism; Atomic Bomb.

TÜRK BASININDA JAPONYA: 1945 AKŞAM GAZETESİ ÖRNEĞİ¹

JAPAN IN THE TURKISH MEDIA: THE 1945 CASE OF AKSAM NEWSPAPER

Yasemin YAZICI

Araş.Gör; Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; yaseminndavarci@gmail.com

Öz

Japonya'nın, uzun bir kapalılık döneminin ardından girdiği modernleşme sürecinde, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda aldığı beklenmedik galibiyet, tüm dünyada olduğu kadar Türk dünyasında da yankı uyandırmıştır. Asyalı bir milletin ilk kez büyük bir gücü yenmesi, Türk aydınlarının yazılarında da yer almıştır. Bundan tam 40 yıl sonra Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nda aldığı yenilgi de şüphesiz aynı şekilde Türk yazınına yansımıştır. Türk aydınlarının yazıları, halkın belleğinde Japonya imajının oluşmasında oldukça önem teşkil etmiştir.

Bu çalışmada, II. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Japonya'nın savaş sürecindeki durumu, Akşam gazetesi yazarlarından Halide Edip Adıvar, Refik Halit Karay, Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû) ve Macid Arda'nın köşe yazıları üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmamızın başlıca amacı, bu yazarların 1945 yılında Akşam gazetesinde yayımlanan köşe yazıları aracılığıyla II. Dünya Savaşı döneminde Japonya'nın nasıl algılandığı ve Türk halkına nasıl aktarıldığını incelemektir. Bu doğrultuda, öncelikle Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na girme süreci ele alınmış, ardından da dönemin önemli yazarlarının Akşam gazetesinde yayımlanan Japonya ile ilgili köşe yazıları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda, yazarların özellikle Japon milliyetçiliği, atom bombası ve Japonya'nın yayılmacı politikaları üzerinde durarak, Japonya karşıtı bir görüş yansıttıkları belirlenmiştir.

Abstract

In the process of modernization, after which Japan entered a long period of closeness, an unexpected win at 1904-1905 Russo-Japanese War had repercussions in the Turkish World as well as the whole World. For the first time an Asian nation defeated a great power and it has been appeared in Turkish intellectuals' writings. 40 years later, Japan's defeat in the World War II was also reflected in Turkish literature. The writings of Turkish intellectuals have importance for the sense of Japan in public memory.

In this study, Japan's war process situation, defeated in the World War II, was evaluated on the columns of Halide Edip Adıvar, Refik Halit Karay, Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû) and Macid Arda who were writers in Akşam Newspaper. The main aim of our article is to study about how Japan was perceived and was conveyed to the Turkish people through their columns in 1945 Akşam Newspaper. Accordingly, at first, Japan's entrance process to the World War II was discussed and then important writers' columns which were published in Akşam Newspaper were examined. As a result of analysis it was determined that the authors reflect an anti-Japan view, especially by focusing on Japanese nationalism, atomic bomb and expansionist policies of Japan.

GİRİŞ

Yaklaşık 250 yıl süren kapalılık sürecinden sonra kapılarını dış dünyaya açan Japonya'nın önce Çin'i, ardından da Rusya'yı yenerek büyük güçler arasında yerini alması, Türk dünyasında da hayranlıkla karşılanmıştır. Özellikle 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın galibiyeti, Asyalı bir milletin ilk kez Batılı büyük bir gücü yenmesi açısından büyük yankı uyandırmıştır. Bu savaş sonucunda Japonya Kore, Sahalin Adalarının güneyi ve Güney Mançurya bölgesini ele geçirmiş ve dünyadaki büyük güçler arasında yerini almıştır. Japonya'nın böyle bir zafer

¹ Bu çalışma V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde sunulan bildiri geliştirilip makale haline getirilmesiyle oluşturulmuştur.

kazanması, Batı sömürgesi altındaki halklar arasında olduğu gibi Türk dünyasında da sevinçle karşılanmıştır. Makino bu savaşla ilgili Türkiye'deki görüşleri şöyle belirtmektedir: “Türkiye, Japonya’ya büyük bir sempati duymaktadır. Onların gözünde hepimiz tek bir Asya’nın insanlarıyız. Rus Japon Harbi’nde Japonya’nın zaferiyle Japonya büyük bir saygınlık kazanmıştır.” (Erdemir, 2014: s. 39). Japonya, bundan sonraki süreçte Büyük Asyacılık² düşüncesini hayata geçirme siyasetine yönelmiş (Dündar, 2011: s. 143) ve askerî yatırımlarına ağırlık vererek militarist ve yayılcı bir politika sürdürmüştür. XX. yüzyılın ilk yarısında Japonya’nın izlemiş olduğu bu yayılcı siyaset, II. Dünya Savaşı’nda aldığı büyük yenilgiyle sona ermiştir. Bu olay şüphesiz Türk basınında savaş süresince takip edilmiş, Türk aydınları da II. Dünya Savaşı ve Japonya konularına yazılarında geniş yer ayırmışlardır. Türk edebiyatı ve basınından önemli isimlerin kaleme aldıkları bu yazılar, Türk halkının belleğindeki Japonya imajının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (Dündar, 2015: s. 14). Bu konuda yapılan literatür taramasında karşımıza çıkan en önemli çalışma, Akpınar’ın “İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Japonya Algısı” (Akpınar, 2013) adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi ve “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Yazınında Japonya Algısı 1939-1945” (Akpınar, 2015) başlıklı makalesidir. Türk basınındaki Japonya algısını ortaya koyan bu önemli çalışmalar 1939-1945 yıllarını gazete, roman ve karikatürler üzerinden geniş bir yelpazede ele almıştır. Makalemiz bu çalışmalardan farklı olarak, sadece Akşam Gazetesi’nin 1945 yılındaki yayınları ile sınırlı tutulmuş ve Akpınar’ın çalışmalarının kapsamına alınmayan köşe yazıları da dahil edilmiştir. Bu çalışmalara ek olarak Levent’in “Cumhuriyet Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı Öncesi Türk Basınında Japonya (1933-1939)” (Levent, 2009) başlıklı yüksek lisans tezi ve Sat’ın “Cumhuriyet Gazetesi’ne Göre II. Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Japonya (1939-1945)” (Sat, 2011) başlıklı yüksek lisans tezinde Türk basınındaki Japonya algısı Cumhuriyet Gazetesi üzerinden ele alınmıştır. Bunlara ek olarak, Esenbel’in “Çağdaş Japonya’ya Türkiye’den Bakışlar” (Esenbel, 1999) adlı eseri, ekonomik, siyasi, hukuki ve sosyal alanlarda Japon modernleşmesi hakkındaki görüşleri ortaya koymaktadır. Ayrıca Dündar’ın “An Essay on the Effects of the Meiji Modernisation upon Turkish Intellectuals” (Dündar, 2015) adlı makalesinde, Japonya’nın ekonomik, sosyal, askerî ve siyasi açıdan güçlenmesi hakkında başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Mustafa Satı Bey, Samizade Süreyya, Sami Paşazade Sezai,

² Dündar, Büyük Asyacılık ideolojisini, Pan-Türkçülüğe benzer yönleri olan ve Asya halklarının Japonya liderliğinde birleştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Dündar, 2011: s. 144).

Abdürreşid İbrahim ve Pertev Demirhan gibi devlet adamı, asker ve entelektüellerin düşünceleri ele alınmıştır. Erkin'in "Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış" (Erkin, 2004) adlı eseri, Japonya'nın dünyaya bakışı içerisinde Türkiye'nin yerini göstermesi bakımından önemlidir. Erdemir'in "Japonya'da Türk İmgesinin Oluşumu 1890-1914" adlı eseri (Erdemir, 2014), 1890-1914 yıllarında Japonya'da yayınlanmış olan Taiyō dergisindeki Türkiye ile ilgili bilgiler içermesi ve Türkiye'ye ziyaretlerde bulunmuş Japonların faaliyetleri hakkında bilgiler vermesi sebebiyle önemlidir.

Çalışmamızın konusu, 1945 yılında Akşam gazetesinde, Refik Halit Karay, Halide Edip Adıvar, Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû) ve Macid Arda'nın Japonya hakkında kaleme aldıkları köşe yazılarının incelenmesidir. Çalışmamızın amacı ise Türk aydınlarının belleğinde, yayılmacı politikaları sonucunda II. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Japonya'nın nasıl algılandığını ve Türk halkına nasıl aktarıldığını tespit etmektir.

20 Eylül 1918 tarihinde ilk yayınına başlayan Akşam gazetesi, basına uygulanan yasal düzenlemelerin daha belirgin bir hal aldığı II. Dünya Savaşı döneminde, Türkiye'nin savaşa girmemesi gerektiğini savunmuştur (Kavaklı, 2015: 31-108). O dönem Akşam gazetesinde yayımlanan köşe yazıları aracılığıyla da Türk basınının, aydınlarının ve Türk halkının savaşa bakış açıları analiz edilebilmektedir. Çalışmamızda bu gazetenin seçilme sebebi, Türk edebiyatının önemli isimlerinin kaleminden, sık sık Japonya ve II. Dünya Savaşı ile ilgili haber ve köşe yazıları içermesi, tirajı yüksek olan gazeteler arasında yer alması ve en önemlisi de Türk halkının dünya görüşüne sahip olması yönünde önemli yazılar kaleme alan aydınları bünyesinde barındırmış olmasıdır. Bu doğrultuda, uluslararası ilişkiler konusunda Akşam gazetesinde Japonya ile ilgili yazılar kaleme alan Refik Halit Karay'ın yedi, Halide Edip Adıvar'ın üç, Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû)'ün beş ve Macid Arda'nın dört adet olmak üzere, toplam on dokuz adet köşe yazısı incelenerek, II. Dünya Savaşı sürecinde Japonya'nın sürdürdüğü politika ve aldığı yenilgiler, aydınlarımızın bakış açılarıyla değerlendirilmiştir. Akşam gazetesinin 1945 yılında yayınlanan tüm sayıları Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı'ndan temin edilmiştir.³

³ http://gazeteler.ankara.edu.tr/detail.php?id=2399&sayi_id=171322

1. KÖŞE YAZILARI

1.1. Refik Halid Karay'ın Köşe Yazıları

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde meydana gelen siyasi ve sosyal değişimleri en iyi şekilde kaleme aldığı düşünülen (Ünal, 2012: s. 30) Karay, 1945 yılı 13 Ocak günü *Ceza Olan Ömür* başlıklı Japonya'ya dair ilk yazısında, Japon siyasetinin çok önemli isimlerinden Toyama Mitsuru'nun⁴ ölümü hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. *Kara Ejder* olarak adlandırdığı Toyama ile ilgili olarak, *Japonların onun ismi anılınca korku duası okuyacak kadar korktukları* şeklindeki ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu yazısında Karay, Toyama örneğinde Japonya'nın aşırı hırsları yüzünden, II. Dünya Savaşı'nda geldiği noktayı vurgulamaya çalışmıştır. Makalesinin son cümlesinde *Toyama, Hitler, Mussolini gibi hırslarına ölçü bulamayanlar için hayatın uzamasının en ağır ceza olduğunu ve ölmelerinin de insanlık için en hayırlısı olacağını* ifade eden iddialı cümleler kurmuştur (s. 1). 9 Mart tarihli *Blasco-Ibanez ve Filipin* başlıklı yazısında, İspanyol yazar Blasco-Ibanez'in sözlerine atıfta bulunarak Amerikan idaresini demokrasi ve özgürlük timsali olarak görmektedir. Fakat Japonya'ya karşı oldukça tepkili olduğu gözlenen Karay, *Filipin adalarının Japon işgalinden kurtuluşuna sevinmemek için ancak katı, insafsız, gözünü hırs bürümüş ve sömürgeci ruhu taşınması gerektiğini ve Japonların da başka milletlere karşı yamyamca bir hırs beslediklerini* dile getirmiştir (Karay, 9 Mart 1945: s. 1). *Yirmi Altı Asırdan Sonra* başlıklı yazısında ise, Japon imparatorunun tahtından indirilerek savaş suçlusu sayılması halinde, yüzyıllardır imparatora bağlılıklarından hiçbir şey kaybetmemiş olan Japon halkının Tanrılara besledikleri güvenin sarsılacağını ve Japon tarihinin de akışının değişeceğini savunmaktadır (Karay, 28 Mart 1945: s. 1). 31 Mart günü yayınlanan *Alt Olan Üstünler* adlı köşe yazısında Karay, özellikle üstün ırk düşüncesini eleştirmekte ve bu düşüncenin II. Dünya Savaşı ile kökünden baltalandığını savunmaktadır. Özellikle, Japon çocuğuna Japon milletinin üstün olduğu, ilahi soydan geldiği ve bir gün tüm dünyanın hâkimi olacağı fikirlerinin aşılandığı Japonya'nın, II. Dünya Savaşı'nda muvaffak olamamasına şükretmektedir (s. 1). Japon Samuraylarını kiraz çiçeklerine benzettiği *Kiraz Çiçekleri Gibi* köşe yazısında ise, samurayların hem karakteristik hem de fiziki özelliklerini

⁴ Toyama Mitsuru, Japon milliyetçiliğinin önde gelen isimlerindedir. Japon Büyük Asyacılığını savunan Genyousha'nın ve Kokuryukai'nin kurucularındandır. Ayrıca, Kazan Türklerinden Abdürreşid İbrahim ve bazı ileri gelen Japonlarla beraber Asya Müslümanlarının bağımsızlık hareketlerini yönlendirmek için Ajia Gikai cemiyetini kurmuştur (Dündar, 2011: 167, 183, 184).

betimlemektedir. Samurayların tıpkı kiraz çiçekleri gibi parlak, gösterişli bir hayat sürdürdüklerini ve hızlı bir ölümlerle yaşamlarına son verdiklerini dile getirmekte ve Japon bayrağını da kiraz çiçeğiyle bağdaştırarak emperyalizmi temsil ettiğini savunmaktadır. Buna ek olarak, geleneksel Japon kıyafeti kimononun üzerine fötr şapka takan, İngiliz tarzı paltonun altına Japon ayakkabısı giyen samurayları, ne Avrupalı ne de Japon olamadıkları konusunda eleştirmektedir (Karay, 3 Nisan 1945: s. 1). 25 Mayıs ve 2 Haziran tarihlerinde yayımlanan iki köşe yazısında ise, 1890 yılında Japonya'da batan Ertuğrul Fırkateyni'nden söz etmektedir (s.1). İlk yazısında Ertuğrul Fırkateyni hakkında bir ansiklopediden edindiği bilgilere göre geminin batış tarihinin kendisinin doğduğu yıla denk geldiğini yazsa da, Refik Halid Karay 1888 doğumludur. Bu yazısında özellikle kazanın nasıl meydana geldiği ve Japonya'daki Ertuğrul şehitliğinin Türkler tarafından ziyaret edilip edilmediği hakkındaki merakını dile getirmektedir.⁵ Şehitlikte 260 er ve subayın naaşının bulunduğunu yazsa da gerçek sayı 212 olarak kayıtlara geçmiştir.⁶ Bu konu üzerine kaleme aldığı ikinci makalesinde ise öncelikle ansiklopediden edindiği eksik bilgiler için okuyucularından özür dilemektedir. Ayrıca daha önce dile getirdiği endişeleri ile ilgili olarak yüksek mimar bir okuyucusundan şehitliğe yeni bir abide dikildiği ve abidenin özenle korunduğu yönünde bilgiler aldığını görmekteyiz. Makalesinin sonunda 1936 yılında Büyükelçi Hüsrev Gerede'nin katkılarıyla şehitlikte düzenlemelerin yapıldığını ve en uzaktaki bu Türk mezarı için okuyucularına müsterih olmaları gerektiğini belirtmektedir (Karay, 25 Mayıs-2 Haziran 1945: s. 1). 3 Ağustos tarihli ve *Temizliğe Doğru* başlıklı yazısında ise önce militarizmin tanımını yapmakta ve Japonya'yı da militarizmin dünyadaki baş temsilcisi olarak görmektedir. Bu yazısında önemle vurguladığı nokta, militarist ve askerî devletler arasındaki ayrımın iyi yapılması gerektiğidir (Karay, 3 Ağustos 1945: s. 1). Son olarak, *Dünyanın Şansı* başlığıyla yayımlanan makalesinde Karay, atom bombasının Japonlar tarafından değil de Anglo-Saksonlar tarafından icat edilmesine şükredilmesi gerektiğini savunmaktadır. Karay'a göre *eğer atom bombasını Japonlar icat etseydi, bugün evlerimizde Japon imparatorunun resmi, hepimiz Japon kıyafetleri içinde, gözlerimizin çekik olabilmesi için bir yığın ameliyat geçireceğimizi ve her yerde Japonca öğretileceğini* savunmaktadır. Ayrıca gereği kadar cezasını çeken Japonların da gün geçtikçe

⁵ Ansiklopediden edindiği bilgi doğrultusunda, geminin çarptığı Funagora kayalıklarının adını yanlışlıkla Fanakora olarak zikretmektedir.

⁶ <http://www.mfa.gov.tr/data/enformasyon/ertugrul-firkateyni.pdf> Erişim tarihi 25.02.2016.

insanlık ve güzel sanatlar alanında adlarını duyuracaklarına olan inancını dile getirmektedir (Karay, 12 Ağustos 1945: s. 5).

1.2. Halide Edip Adıvar'ın Köşe Yazıları

Yaşamı boyunca Doğu ile Batı'yı bir arada yaşayan ve yazılarında toplumsal sorunlara sıklıkla yer veren (Önertoy, 2011: s. 38) kadın yazarlarımızdan Halide Edip Adıvar'ın, 1945 yılı boyunca Akşam gazetesinde yazdığı yazıların çoğu II. Dünya Savaşı ve hürriyet temaları üzerinedir. Çalışmamızın sınırları gereği incelemiş olduğumuz makalelerinden öncelikle 22 Ağustos 1945 tarihli *Kadiri Mutlak Atom* başlıklı köşe yazısında, atom bombasının yapısını ve insanların bu silah hakkındaki görüşlerini dile getirmektedir. Özellikle Türkiye'de bir tramvayda, iki vatandaş arasında geçen atom bombasına dair fikir ayrılıklarını anlatan bir anekdotla⁷, Türk halkının atom bombası ve Japonya'yı günlük sohbetlerine taşıdıklarını anlatmaya çalışmıştır. Makalesinin sonucunda Halide Edip, atom bombası için hissedilen endişeyi hayırlı bir alamet olarak görmekte ve tüm insanlığın birleşerek bu silahın yayılmasını engelleyeceğine dair inancını dile getirmektedir (s. 5).

Doğrudan Japonya ile ilgili kaleme aldığı 29 Ağustos 1945 tarihli *Japonlara Dair Prajna* başlıklı köşe yazısında, Japon toplumunda var olan *Prajna*⁸ yani bilgelik, anlayış ve sezgi kavramlarını Zen⁹ Budizmi örneğinde ele almıştır. Japonlara dair ilk bilgilerini, Londra'da tanıştığı Suzuki adlı bir Japon yazardan edinen Halide Edip, Suzuki'nin kitaplarından Japon ruhunun özünü ve Zen Budizmini anlamaya çalışmıştır. Suzuki'nin eserlerinden edindiği bilgilere göre Zen'in akılla, muhakeme ve mantıkla, hatta sözcüklerle ifade edilemeyeceğini; herhangi bir işi sezgiye dayanarak yapmanın esas olduğunu tespit etmiştir. Fakat ikilemde kaldığı nokta, akla dayanan her şeyden kaçarak sezgilerle hareket etmenin insanları medeniyet seviyesine çıkaramayacağına olan inancıdır. Ayrıca Zen ruhunun Japon asker ve bürokratlarına da nasıl tesir ettiğinin II. Dünya Savaşı'nda açıkça görüldüğünü vurgulamaktadır. Makalesinin sonunda, Japonların Zen inancının insanlığa faydalı

⁷ Genç ve yaşlı iki vatandaş arasında yaşanan bu olayda, yaşlı olan kişi atom bombasının Tanrı tarafından yaratılan ilahi bir güç olduğunu savunurken genç olan bu silahın sadece laboratuvarında üretilen bir buluş olduğunu dile getirmektedir.

⁸ Prajna Sanskrit kökenli bir sözcüktür. Bilgelik, anlayış gibi anlamlara gelen bu sözcük bir Budizm terimidir. (<http://www.turkebilgi.com/prajna> Erişim Tarihi 29.02.2016).

⁹ Sanskritçede meditasyon anlamına gelen *dyana* sözcüğünden türeyen Zen, Budizm ve Taoizm'in birleşiminden doğmuştur. 6. yüzyıl başlarında Çin'de tanınmaya başlamış, 12-13. yüzyılda da Japonya'da yaygınlaşmıştır. Öz disiplin, sadelik, içtenlik vs. temel olgularıdır (Erdemir, 2010: s. 110-111).

yanlarını ortaya çıkarmak ve dünyada barışı sağlamakla yükümlü olduklarının altını çizmektedir (s. 5).

Son olarak, 1 Eylül 1945 tarihinde kaleme aldığı *Muhabbet ve Merhamet Karuna* başlıklı, bir önceki makalesinin devamı niteliğinde olan yazısında, Karuna¹⁰ yani muhabbet, merhamet kavramıyla, Japon toplumunun naif yanlarını ele almaktadır. Japonlara özgü çay seremonisinden yola çıkarak, sükûnet, sakinlik ve iç huzura değinmektedir. Burada da Suzuki'nin fikirlerine atıfta bulunarak, *Japonların fikir ve ruhu birbirinden ayırmadıklarını, kılıcın hem düşman öldürmek hem de samuraydaki benlik duygusunu yok etmek için kullanıldığını* belirtmektedir. Yani, Japonya'nın hem askerî hayattaki duygusuz ve zalim tarafını hem de insanî yanını birlikte ele almaktadır. Japon ruhunda¹¹, sanatında, şiirinde, mimarisinde, edebiyatında ve doğa sevgisindeki güzellikleri görmemiz için çay seremonilerindeki ahlak, hürmet, sükûnet ve maddi-manevi temizlik esaslarına bakmamızı önermektedir. Japonların maddi ve manevi anlamda medeni olduklarını gösteren esas emarelerin bunlar olduğunu savunmaktadır. Fakat öte yandan, bu seremonilerde bulacağımız tevazu, ahenk ve sadeliğin Japonların savaşçı mizacına hiç uymadığının altını çizmektedir. Kısacası, Halide Edip Adıvar'ın burada Zen ruhundan yola çıkarak, II. Dünya Savaşı'nda Japonya'nın sergilediği askerî tavır ile Japon kültüründe yer alan tevazu ve ahengi karşılaştırmıştır (s. 5).

1.3. Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû)'in Köşe Yazıları

1945 yılı boyunca Vâlâ Nureddin'in Japonya ve atom bombası ile ilgili olarak toplam beş adet köşe yazısı mevcuttur. İlk olarak, 4 Mart tarihli *Japonya'dan Alınacak İbret Dersi* yazısında, önceden beri *Japonya'nun Batı'dan ilim ve teknik alırken kendi öz ruhunu koruduğunun takdir edildiğini fakat artık dünya milletleri için model olma özelliğini kaybettiğini* ifade etmektedir. Vâ-Nû'nun ruh dediği şey, Japonlardaki imparatora bağlılık, hayata değer vermemek ve gerektiğinde hiç korkmadan yaşamı sona erdirmek özellikleridir. Dolayısıyla, bu özellikleriyle bir zamanlar örnek gösterilen fakat II. Dünya Savaşı'yla dünyayı çıkmaza sokan Japon ruhunun diğer milletlerce örnek alınmamasına şükretmektedir (s. 3).

¹⁰ Karuna Sanskrit kökenli bir sözcüktür ve Merhamet Enerjisinin Yolu anlamına gelmektedir (<http://www.reikiturk.com/alternatif-reiki/karuna-ki> Erişim Tarihi 29.02.2016).

¹¹ Japon ruhundan kastedilen şey Japonya'nın geleneksel anlayışıdır. Örneğin, Meiji modernleşmesinde *Japon Ruhü, Batı İlimi* 和魂洋才 sloganıyla, Japonya'nın Batı'dan aldığı bilim, teknoloji gibi tüm yenilikleri kendi öz varlığıyla harmanlaması anlamında kullanılmıştır .

Atom bombalarının atılmasının hemen ertesinde 12 Ağustos günü yayınlanan *Mesut Günlerin Arefesinde* başlıklı makalesinde Japonya'nın yenilmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir. Atom bombasını ise *insanlığın emrine sunulmuş hayırlı bir araç* olarak görmektedir. Buna ek olarak Japonya'nın dünyayı ele geçirme arzusunun gerçekleşmemesine tüm insanlığın şükretmesi gerektiğini ve imparatorun da kendini kurtarmak yerine harakiri yapması gerektiğini belirtmektedir (s. 3). Japonya'nın teslim olduğunu açıklamasının ertesi günü yani 16 Ağustos'ta yayımlanan *Hesap Bilmiyorlarmış Dayak Yediler* başlıklı yazısında ise Mihver Devletlerin, özellikle de Japonya'nın savaşa nasıl hesapsızca girdiğini eleştirmektedir. Bu yazısında Vâ-Nû, Japonların Asya'yı, Avrupa'yı hatta tüm dünyayı hâkimiyet altına alma planlarının, insanların esarete karşı durma güçleri hesaba katılmadığı için başarısız olduğunu savunmaktadır (s. 3). Ertesi gün yayımlanan *Mehdi Resul Gökten İndi* yazısında ise, mizah ustası Mahmut Baler'e atıfta bulunarak, atom bombasını "*Mehdi*" diye adlandırmaktadır. Bunun sebebi de halk arasında, dünyada önce bir karışıklık çıkacağı ve ardından Mehdi'nin gökten inerek dünyaya huzur ortamı getireceği inancıdır. Bu yüzden Vâ-Nû'ya göre, *atom bombası gökten inerek insanlığın ihtiyacı olan bu huzuru getirmiş ve Japon ordusu göz yaşları içinde teslim olmuştur* (Vâlâ, 17 Ağustos 1945: s. 3).

Son olarak, 21 Kasım tarihli *Atom Bombası ve Dumdum Kurşunu* adlı köşe yazısında, atom bombasının gelecekte ne amaçla ve kimler tarafından kullanılacağına dair endişelerini dile getirmektedir. Japonya'ya atılan atom bombalarını birer ahtapota benzettiği bu yazısında Vâ-Nû, Japonya'nın teslim olmaya razı olmakla utancın her türlü süne nasıl maruz kaldığını vurgulamıştır (s. 3).

1.4. Macid Arda'nın Köşe Yazıları

Macid Arda, 1945 yılı boyunca Akşam gazetesinde Japonya ile ilgili olarak yazdığı köşe yazılarından *Bir Kapının Hikayesi* başlıklı makalesinde, 2600 yıldır süregelen İmparatorluk Japonya'sının kısa bir tarihini ele almaktadır. "Başkomutan" anlamına gelen ve imparatorun yanında askerî yönetici olarak varlığını sürdüren shogunlar¹² ile ilgili olarak, özellikle 1542 yılında Avrupalıların gelişiyle Hristiyanlığın aşırı yayılmasından ve yabancıların faaliyetlerinden endişe duydukları için ülkeyi dışa kapatmalarından bahsetmektedir. Özellikle de, imparatorun shogunların etkisi altında sadece kutsal bir varlık olarak görevini sürdürmesine vurgu yaparak II. Dünya Savaşı'nın sonunda Amerikalıların, İmparatoru savaş suçlusu saymamasını

¹² Yazar metinde bu sözcüğü sogonlar şeklinde telaffuz etmektedir.

manidar bulmaktadır. 1853 yılında Amerikalıların gelişiyle Japonya kapılarını dış dünyaya açmış ve 1868 yılında da shogunluğun ilgasıyla İmparatora yetkileri devredilerek modernleşme sürecine girilmiştir. Bu bilgilere bağlı olarak Arda, Japonya'nın kapılarını açan ve tekrar kapatmak için dört yıl sürecek bir savaşa giren devletin Amerika olmasını, *tarihin garip ve acıklı bir cilvesi* olarak tanımlamaktadır (Arda, 30 Ağustos 1945: s. 4).

22 Eylül 1945 tarihli *Japonya'da Nüfus Fazlalığı* adlı köşe yazısında ise, Japonya'da gittikçe artan nüfus ve bunun doğurduğu sorunları kaleme almıştır. Arda, makalesinde esasen nüfus artış meselesinin, Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na girme sebeplerinden biri olduğunu vurgulamak istemektedir. Bunu da açıkça,

“Japonyalılar nüfus fazlalığından şikâyetçi, fakat nüfuslarının miktarı ile müftekirdirler. Birinin arz ettiği tehlikeyi görmekte, fakat diğerinin de şanlı gururunu ilan etmektedirler. Lakin bu gururun Japonya'yı bugün nasıl bir uçuruma yuvarladığını gördük.” (s. 4) sözleriyle ortaya koymaktadır. Yazar özellikle Japonya'da nüfusunun artış sebebini, Şinto dininin imparatora bağlılığı ve çocuk yapmamanın imparatora ve vatana ihanet olarak algılanmasına bağlamaktadır. Evliliğin dini ve milli bir görev gibi görülmesinin yanı sıra, gelişen sanayinin de nüfus artışına etki ettiğini belirtmektedir.

27 Eylül 1945 tarihinde yayımlanmış olduğu *Mürekkep Yalamışların İşsizliği* adlı köşe yazısında Japon gençliğini, Japonya'nın eğitim ve devlet sistemini kaleme almıştır. Öncelikle, 1868 yılında başlayan modernleşme dönemi öncesinde, devlet memurluklarının samuraylara ve rahiplere, modernleşmeden itibaren ise tüm Japon toplumuna bu hakkın tanındığını belirtmektedir. Fakat zamanla memurluktaki kalitenin düşmesi üzerine devletin bir takım kısıtlamalar getirmesiyle ülkede işsizlik artmıştır. Makalesinde bu noktaları özellikle vurgulayan Arda, ülkede meydana gelen işsizlik ve geçim sıkıntısı nedeniyle, toplumsal ve siyasi sorunların ortaya çıktığını, hayata ayak uyduramamış gençlerin yetiştiğini ve bu toplumsal sıkıntının da Japonya'daki siyasi bunalımın nedeni olduğunu savunmaktadır (s. 4).

Son olarak, *Pasifik Dünyası* başlıklı köşe yazısında, Pasifik bölgesinin önemiyle birlikte Japonya'nın bu coğrafyadaki yerini dile getirmektedir. Jeopolitik açıdan Pasifik bölgesini dört bölüme ayıran Arda, bu makalesinde ılıman kuşak adını verdiği, Japonya, Kuril Adaları ve Amerika arasındaki bölgeyi ele almaktadır. Bu bölgenin en önemli stratejik önemi, Avrupa ve Amerika'yı Asya'ya bağlayan bir konumda olmasıdır. Dolayısıyla demiryollarının keşfinden önce Avrupalılar ve Amerikalılar, Asya anakarasına ulaşabilmek için Japonya'dan geçmek zorunda kalmışlardır.

Kısacası Macid Arda bu yazısında, hocası Brunhes'in de düşüncelerine dayanarak, II. Dünya Savaşı'nın neden bu bölgede meydana geldiğine açıklık getirmeye çalışmıştır (Arda, 23 Ağustos 1945: s. 4).

SONUÇ

Akpınar'ın çalışmasında kapsam dışında tutulan birçok köşe yazısının da incelendiği çalışmamızda, yazarlarımızın Japonya'ya karşı oldukça açık ve sert bir tutumda oldukları tespit edilmiştir. Çalışmamızın sonucunda elde ettiğimiz temel bulgular, yazarların Japonya ile ilgili olarak özellikle Japon milliyetçiliği, atom bombası, Japon ruhu gibi konulara değindikleri ve genelde Japonya'nın savaş sürecinde izlediği siyaset karşıtı görüşlerde oldukları yönündedir. Japon milliyetçiliği ile ilgili olarak üzerinde en çok durulan nokta, Japonya'nın tüm dünyayı ele geçirme arzusunun, ülkeyi nasıl bir felakete sürüklediğidir. Atom bombası için ise, özellikle Refik Halid Karay ve Vâ-Nû, bu silahın Japonlar tarafından değil de Anglo-Saksonlar tarafından icat edilmesine sevinirken; Halide Edip Adıvar atom bombasının gelecekte ne amaçlar için kullanılacağı konusunda endişelerini dile getirmiştir. Japon ruhunu anlatmak için ise yazarlar, Japon tarihi boyunca süregelen İmparatora bağlılık ve bir amaç uğruna hiç çekinmeden yaşama son verebildikleri üzerinde durmuşlardır. Japon tarihi ve Japon ruhu hakkında geniş bilgilere sahip oldukları görülen yazarlarımızın bu köşe yazılarını büyük oranda Japonya'ya atom bombalarının atıldığı tarihten sonra yazdıkları tespit edilmiştir. Atom bombası atılmadan önce ve atıldıktan sonra yazılan yazılar arasında Japonya'ya bakış açısında bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Yazarların Japonya hakkındaki düşünceleri arasında bir mukayese yapıldığında, Refik Halid Karay ve Vâlâ Nureddin'in açıkça Japonya karşıtı bir duruş sergilediği, Halide Edip Adıvar'ın özellikle Japon ruhu ve Budizm inancına dayanarak dönemin Japonya'sını anlamaya çalıştığı ve Macid Arda'nın da çoğunlukla Japon tarihine değinerek, Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na girme nedenlerini açıklamaya çalıştığı görülmektedir.

Sonuç olarak, dönemin önemli aydınları arasında olan yazarlarımızın kaleminden çıkan bu köşe yazıları aracılığıyla, Japonya'nın II. Dünya Savaşı sürecindeki politikaları, Türk halkına olumsuz biçimde aktarılmaya çalışılmıştır. Ancak, Japonya'nın militarist ve yayılcı siyaseti doğrultusunda izlediği politikalar sert biçimde eleştirilirken, özellikle Karay ve Vâ-Nû'nun atom bombası atılmasının gerekli ve yerinde olduğu yönündeki görüşleri oldukça dikkat çekicidir.

KAYNAKÇA

Akpınar S., (2013), *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Japonya Algısı*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Akpınar S., (2015), İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Yazınında Japonya Algısı (1939-1945), *Türkiye'de Japonya Çalışmaları II*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Dündar A. M., (2015), "An Essay on the Effects of the Meiji Modernisation upon Turkish Intellectuals", *Journal of the Meiji Jingu Intercultural Research Institute*, 14.

Dündar A. M., (2011), *Pan-İslamizm'den Büyük Asyacılaşma*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Erdemir A. V., (2010/2), *Genel Hatlarıyla Cha-No-Yu*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 29.

Erdemir A. V., (2014) *Japonya'da Türk İmgesinin Oluşumu 1890-1914*, Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.

Erkin H. C., (2004), *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, Ankara: Vadi Yayınları.

Esenbel S. Demircioğlu A. M. (1999), *Çağdaş Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar*, İstanbul: Simurg Yayınları.

Kavaklı N., (2005), "*Bir Gazetenin Tarihi Akşam*", İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Levent S. (2009), *Cumhuriyet Gazetesi'ne Göre II. Dünya Savaşı Öncesi Türk Basınında Japonya 1939-1945* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Önertoy O. (2011), "Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Toplumsal Eleştiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18(1)

Sat N. (2011), *Cumhuriyet Gazetesi'ne Göre II. Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Japonya*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ünal, Y., (2012), "Türk Fikir Hayatında Refik Halid Karay", *Tarih Okulu*, XIII

http://gazeteler.ankara.edu.tr/detail.php?id=2399&sayi_id=171322

<http://www.mfa.gov.tr/data/enformasyon/ertugrul-firkateyni.pdf> Erişim tarihi 25.02.2016.

<http://www.turkcebilgi.com/prajna>

<http://www.reikiturk.com/alternatif-reiki/karuna-ki>

Akşam Gazetesi Köşe Yazıları

Adıvar, H. E., (22 Ağustos 1945), “Kadiri Mutlak Atom”, *Akşam Gazetesi*.

Adıvar, H. E., (29 Ağustos 1945), “Japnlara Dair Prajna”, *Akşam Gazetesi*.

Adıvar, H. E., (1 Eylül 1945), “Muhabbet ve Merhamet Karuna”, *Akşam Gazetesi*.

Arda, M., (23 Ağustos 1945), “Pasifik Dünyası”, *Akşam Gazetesi*

Arda, M., (30 Ağustos 1945), “Bir Kapının Hikâyesi”, *Akşam Gazetesi*.

Arda, M., (22 Eylül 1945), “Japonya’da Nüfus Fazlalığı”, *Akşam Gazetesi*.

Arda, M., (27 Eylül 1945), “Mürekkep Yalamışların İşsizliği”, *Akşam Gazetesi*.

Karay, R.H., (13 Ocak 1945), “Ceza Olan Ömür”, *Akşam Gazetesi*

Karay, R. H., (9 Mart 1945), “Blasco-Ibanez ve Filipin”, *Akşam Gazetesi*.

Karay, R. H., (28 Mart 1945), “Yirmi Altı Asırdan Sonra”, *Akşam Gazetesi*

Karay, R. H., (31 Mart 1945), “Altolan Üstünler”, *Akşam Gazetesi*.

Karay, R. H., (25 Mayıs-2 Haziran 1945), “En Uzaktaki Türk Mezarı, Gene O Facia Hakkında”, *Akşam Gazetesi*

Karay, R. H., (3 Ağustos 1945), “Temizliğe Doğru”, *Akşam Gazetesi*

Karay, R. H., (12 Ağustos 1945), “Dünyanın Şansı”, *Akşam Gazetesi*.

Vâlâ, N., (4 Mart 1945), “Japonya’dan Alınacak İbret Dersi”, *Akşam Gazetesi*

Vâlâ, N., (12 Ağustos 1945), “Mesut Günlerin Arefesinde”, *Akşam Gazetesi*.

Vâlâ, N., (16 Ağustos 1945), “Hesap Bilmiyorlarmış Dayak Yediler”, *Akşam Gazetesi*

Vâlâ, N., (17 Ağustos 1945), “Mehdi Resul Gökten İndi”, *Akşam Gazetesi*.

Vâlâ, N., (21 Kasım 1945) “Atom Bombası ve Dumdum Kurşunu”, *Akşam Gazetesi*.